

В. Ю. Рубан, Національний банк України, м. Київ

ВПЛИВ ЗМІНИ ВАЛЮТНОГО КУРСУ НА ПЛАТІЖНИЙ БАЛАНС УКРАЇНИ

Взаємне переплетіння світових фінансових і господарських зв'язків підвищує потенціал впливу валютного чинника на національну економіку України. Аналіз взаємозв'язку змін курсу гривні і платіжного балансу має дуже велике значення для прогнозу стану фінансового ринку, зовнішньої торгівлі та економіки в цілому.

Знецінення гривні впливає як на експортний, так і на імпорتنний ринки. На експортному ринку відбувається зниження експортних цін, виражених у доларах. Як результат зростають обсяги експорту з одночасним зростанням вартості імпорту, вираженій у гривні. Ринок імпортованих товарів на знецінення гривні реагує подорожчанням імпорту і скороченням його обсягів. Однак оскільки останнє пов'язане із зростанням імпортованих цін, вартість імпорту, виражена у гривні, може збільшитися, зменшитися або залишитися незмінною.

Рівновага на валютному ринку водночас означає рівновагу платіжного балансу, тоді як зміна валютного курсу гривні неоднозначно впливає на стан поточного рахунку платіжного балансу.

Дослідження реакції вартості імпорту та експорту на знецінення гривні показує, що воно супроводжується поліпшенням рахунку поточних операцій, вираженого у гривні. Але вартісне погіршення чи поліпшення загалом залежить реакції обсягів імпорту та експорту на зміни цін, ступінь якої визначається як ціновою еластичністю попиту та пропозиції на експорт та імпорт.

Центральна ідея концепції еластичності полягає у припущенні, за яким еластичність пропозиції експорту українських товарів та імпорту іноземних товарів є досконалою, тому зміни обсягу попиту не впливають на ціну.

Формули еластичності торговельного балансу відносно валютного курсу встановлюють зв'язок між зміною валютного курсу та еластичностями попиту і пропозиції на іноземну валюту на самому валютному ринку. Це правильно і для попиту та пропозиції на імпортованих та експортних ринках. За умовою Робінсон ймовірність нормальної реакції рахунку поточних операцій тим вища, чим більша еластичність попиту: за високої еластичності попиту знецінення гривні призводить до істотнішого зростання обсягів експорту і більшого скорочення обсягів імпорту. На відміну від підходу Робінсон, умова Маршала-Лернера характеризує нормальну реакцію платіжного балансу за нескінченно еластичної пропозиції. Але в обох умовах еластичність пропозиції імпорту є визначальною: чим вона більша, тим суттєвіше поліпшення стану платіжного балансу внаслідок знецінення. Різні значення еластичності в коротко- і довгостроковому періоді призводять до того, що за

знецінення гривні відбувається спочатку зменшення, а відтак збільшення значень еластичностей – поліпшення стану платіжного балансу.

Аналіз платіжного балансу за 2002–2010 рр. свідчить про таке. Динаміка імпорту товарів і послуг у 2002–2004 рр., визначена в доларах, була неадекватною: імпорт зростав, незважаючи на знецінення гривні. Така реакція була зумовлена тим, що попит на енергоносії, сировину і матеріали, комплектуючі нееластичний. Ревальвація гривні (2004–2005 рр., I півріччя 2008 р.) негативно позначилася на темпах зростання експорту за відповідний період та стимулювала зростання фізичних обсягів імпорту. Динаміка зростання експорту протягом 2005–2008 рр. виявилася нечутливою до процесів зміцнення гривні, що свідчить про наявність лагів між темпами зміцнення курсу гривні та динамікою торговельного балансу. Знецінення гривні у 2009–2010 рр. призвело до падіння обсягів імпорту та експорту та покращення поточного рахунку приблизно в 6 разів.